

การวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา
THE CONCEPT ANALYSIS OF CREATION OF WAT RONG KHUN CONSTRUCTION
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF COSMOLOGY IN BUDDHISM

พระมหาภาคิน สิริภทฺโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

pakin15092510@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยการวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาประวัติและแนวคิดการสร้างวัดร่องขุน และเพื่อวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวกับเรื่องหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ประวัติและแนวคิดการสร้างวัดร่องขุน และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยนั้นพบว่าแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เกิดจากแรงบันดาลใจที่สำคัญ 3 ประการ คือชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนยังเป็นไปตามหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของ 31 ภพภูมิ อันเป็นที่เกิดที่อาศัยของสรรพสัตว์ทั้งหลายในสากลโลก ประกอบด้วยอรูปภูมิ 4 รูปภูมิ 16 เทวภูมิ 6 มนุษย์ภูมิ 1 และอบายภูมิ 4 นอกจากนี้ยังเป็นไปตามหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาแล้ว การก่อสร้างวัดร่องขุนยังได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้ในงานพุทธศิลป์อีกด้วย

Abstract

This study entitled “the concept analysis of Wat Rong Khun construction according to cosmology in Buddhism” has the objectives of research as follows: to study the principles of cosmology in Buddhism. to study the history and ideas of Wat Rong Khun construction. and to analyze the concept of Wat Rong Khun construction according to the principles of cosmology in Buddhism. This research is a qualitative research methodology by studying the documents about the principles of cosmology in Buddhism. history and ideas for constructing Wat Rong Khun and in-depth interviews. The result of the research shows that the concept of constructing Wat Rong Khun of Ajarn Chalermchai Kositpipat that arose from 3 important inspirations. namely. the nation. the religion. and the king. The concept of Wat Rong Khun construction is still in accordance with the principles of cosmology in Buddhism. especially. in the matter of 31 life planes (31 Bhūmi)

which was the birthplace and place of all beings in the world. It consists of 4 Arūpabhūmi (Formless Planes). 16 Rūpabhūmi (Form Planes). 6 Devabhūmi (Goddess). 1 Manussayabhūmi (Human being) 4 Apāyabhūmi (Loss and Woe Planes). In addition to following the principles of cosmology in Buddhism. Wat Rong Khun construction is still included the Buddhism principles in the Buddhist art as well.

บทนำ

แนวคิดเรื่องโลก จักรวาล และเอกภพของมนุษย์ จัดเป็นแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยา (Cosmology) กล่าวถึงธรรมชาติของโครงสร้างของโลกและจักรวาล หรือสรรพสิ่งที่ทั้งหลายที่ประกอบกันเข้าเป็นโลกหรือจักรวาลซึ่งเป็นเนื้อหาหนึ่งของปรัชญาทั้งปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออกที่ว่าด้วยบ่อเกิดและโครงสร้างของจักรวาล จักรวาลที่กล่าวมานี้ ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “โลกธาตุ” ทั้งโดยขอบเขตที่กว้างไกล ทั้งในเทศะและในกาละ แนวคิดเรื่องนี้นั้นสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์ประการหนึ่งคือ ความสงสัยใคร่รู้ มนุษย์ต่างมีความสงสัยกันว่า จักรวาลนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร จักรวาลมีความเป็นไปอย่างไร มีกำเนิดมาจากอะไร จักรวาลมีเพียงหนึ่งเดียวหรือหลายจักรวาล จักรวาลมีธรรมชาติเป็นจิตหรือเป็นวัตถุ และจักรวาลจะถึงจุดจบหรือไม่ เพราะมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต่างให้ความสนใจใฝ่ศึกษาและพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ จากการศึกษาภูมิปัญญาของมนุษยชาติในประเด็นดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ามีคำตอบที่หลากหลาย มีหลายทัศนะเกี่ยวกับจักรวาล แม้จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่มีความเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเรื่องนี้มีคำตอบที่แน่นอนเพียงข้อเดียว

การที่พระพุทธศาสนาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับจักรวาลนั้นย่อมจะมีเหตุผลอันสมควร เพราะแม้ว่าเรื่องนี้จะไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของการสอน แต่ก็ถือได้ว่า แนวคิดเรื่องจักรวาลเป็นแนวคิดพื้นฐานที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น หรือเป็นแนวคิรตรงรับผลจากการปฏิบัติหรือจากการกระทำของมนุษย์ หรือแม้กระทั่งเป็นแนวคิดที่เป็นแรงกระตุ้นเร้าใจให้มีการปฏิบัติตามหลักคำสอนมากขึ้น ในข้อนี้ได้มีผู้ให้ข้อคิดเห็นว่า จักรวาลหรือโลกธาตุที่พระพุทธศาสนาว่าถึงนั้น เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ไม่ได้สนใจจักรวาลในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับนามธรรม โลกแห่งรูปธรรมที่ไม่มีนามธรรมรับรู้ จึงไม่ใช่เรื่องของจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาว่า ในพระไตรปิฎกและในคัมภีร์ชั้นรองลงมาตั้งแต่อรกถา เป็นต้น พระพุทธองค์ได้ตรัสความจริงเกี่ยวกับโลกและจักรวาลไว้อย่างไรบ้าง ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก เพราะว่าแม้แต่พระพุทธศาสนาในแต่ละนิกายนั้นก็ยังมีแนวคิดในเรื่องจักรวาลวิทยาที่แตกต่างกันออกไป อีกประการหนึ่งก็คือแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาไม่ได้เป็นเรื่องที่ไม่เอื้อหรือขัดขวางต่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามทัศนะของพระพุทธศาสนา แต่กลับจะเป็นการเสริมให้ตระหนักยิ่งขึ้นว่า

การท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดในจักรวาลนี้เป็นความทุกข์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด แล้วจึงเกิดความเบื่อหน่าย จนหันกลับมาตั้งใจดำเนินตามหนทางอันประเสริฐที่จะสามารถนำออกไปจากสังสารวัฏนี้ได้ ดังนั้นการนำเสนอภาพรวมของความเป็นไปของจักรวาล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้น จึงจำเป็นในขั้นต้น เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและตระหนักชัดถึงเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา หากไม่สามารถปฏิบัติเพื่อถึงเป้าหมายสูงสุดได้ ก็ควรมีเป้าหมายรองเพื่อยืนยันถึงผลของการปฏิบัติในระดับโลกิยธรรมได้

แนวคิด คติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการวางแผนผังของวัด และการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมของแต่ละวัดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาวិเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างวัดกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวัดที่มีงานพุทธศิลป์อันโดดเด่น งดงาม วิจิตรตระการตา และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ฉะนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการศึกษานี้แนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่นกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและให้ประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจว่า อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ผู้วางแผนผังและดำเนินงานก่อสร้างวัดร่องขุ่น จังหวัดเชียงรายขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบันนั้น ท่านได้อุทิศตนเพื่อสร้างสรรค์งานทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมให้วัดร่องขุ่น โดยมีแรงบันดาลใจอยู่ 3 สิ่งที่ท่านเคารพรักศรัทธายิ่งกว่าชีวิตของตนเอง คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เนื่องจากได้เคยเข้าเฝ้าฯ ถวายงานใกล้ชิดในหลวงรัชกาลปัจจุบัน ได้พบเห็นพระอัจฉริยภาพทางศิลปะและพระเมตตาของพระองค์ท่าน ทำให้เกิดความตื่นตัวสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณที่พระองค์ท่านทรงมีต่องานศิลปะของชาติ จึงได้ตั้งความปรารถนาที่จะถวายชีวิต โดยใช้ช่วงเวลาที่ดีที่สุดของตนเองสร้างงานพุทธศิลป์ เพื่อให้เป็นงานศิลปะประจำรัชกาลของพระองค์ให้ได้ โดยศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างวัดร่องขุ่น การวางแผนผังของวัด และการก่อสร้างศาสนสถานต่างๆภายในวัดร่องขุ่น ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา จนสามารถทำให้วัดร่องขุ่นที่ไม่มีใครรู้จักกลายเป็นวัดสีขาว หรือ “White Temple” ที่โด่งดังไปทั่วโลก เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่จังหวัด โดยไม่แลกเปลี่ยงานศิลปะในอดีต แต่สามารถสร้างศิลปะร่วมสมัยอันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นมาได้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับประเทศและระดับโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาประวัติ และแนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่น
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่นกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่นกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) จะใช้คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ตั้งแต่ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา เป็นต้น รวมทั้งคัมภีร์จกักรวาทปิปปิ หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และรายงานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักในการวิจัย

2. ภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ผู้ออกแบบและก่อสร้างวัดร่องขุน จำนวน 1 คน คือ อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

กลุ่มที่ 2 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัดร่องขุน จำนวน 5 รูป/คน คือ

(๑.) พระครูวิจิตรศิลป์อาจารย์

(๒.) คุณธงชัย บุญเป็ง

(๓.) คุณวรจักร กลิ่นกล้า

(๔.) คุณวิชัย สืบสุข

(๕.) คุณพนิดา คำแก้ว

กลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญทางจักรวาลวิทยา จำนวน 2 คน คือ

(๑.) อ.ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

(๒.) ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง

3. นำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ระหว่างการวางแผนผังศาสนสถาน การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และ ประติมากรรมของวัดร่องขุน กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา

4. สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจต่อไป

ผลการวิจัย

1. หลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา โครงสร้างทางกายภาพของจักรวาลในพระพุทธศาสนา มีแนวคิดที่จักรวาลแต่ละจักรวาลจะมีการวางตำแหน่งที่เหมือนกันทุกประการ ซึ่งจะให้เห็นภาพขอบเขตของจักรวาล และตำแหน่งของแต่ละองค์ประกอบชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้ (รัตนสูตร. ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก. มก. เล่ม 47 น. 36-37)

ก. โครงสร้างสิ่งต่างๆ รอบเขาสีเนรุ ภูเขาสีเนรุจะเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ถัดจากเขาสีเนรุออกมา จะมีภูเขา 7 ชั้น รายล้อมเขาสีเนรุ ภูเขารอบนอกสุดจะต่ำสุด และไล่ระดับความสูงมาจนกระทั่งถึงรอบที่ 7 ติดกับเขาสีเนรุซึ่งมีระดับความสูงที่สุด ในระหว่างเขาแต่ละชั้นจะมีน้ำคั่นกลาง ถัดจากภูเขาทั้ง 7 ชั้นออกไป จะเป็นทะเลใหญ่อันเป็นที่ตั้งของโลกมนุษย์ทั้ง 4 ทวีป ซึ่งอยู่ประจำ 4 ทิศ ได้แก่ (1) ปุพพิเทททวีป อยู่ด้านทิศตะวันออก (2) อปรโคยานทวีป อยู่ด้านทิศตะวันตก (3) อุตตรกุรทวีป อยู่ด้านทิศเหนือ (4) ขมพูทวีป อยู่ด้านทิศใต้ โดยรอบเขา

สิเนรุ จะมีดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ลอยอยู่ระดับกึ่งกลางระหว่างระดับพื้นทะเลกับยอดเขาสิเนรุ ซึ่งจะโคจรรอบเขาสิเนรุ

ข. โครงสร้างจักรวาลเบื้องบนเขาสิเนรุ โครงสร้างจักรวาลโดยรอบเขาสิเนรุ ทางด้านแนวตั้งส่วนบนของเขาสิเนรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ภายในสุคติภูมิ โดยเริ่มจากตัวเขาสิเนรุซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล

1. สวรรค์ชั้น 1 ชื่อ จาตุมหาราชิกา มีที่อยู่รายรอบเขาสิเนรุ เทวดาชั้นนี้มีหลายประเภท ทั้งที่อยู่บนพื้นดิน บนต้นไม้ และอยู่ในอากาศ บางพวกอยู่ปะปนกับที่อยู่ของมนุษย์ในชมพูทวีป พวกที่อยู่ตามดวงดาวทั้งหลายเป็นอากาศเทวา 2. สวรรค์ชั้น 2 ชื่อ ดาวดึงส์ อยู่บนหน้าตาดของเขาสิเนรุ ซึ่งเป็นกึ่งกลางของกามภพ 3. สวรรค์ชั้น 3 ชื่อ ยามา อยู่ถัดจากชั้นดาวดึงส์ สูงขึ้นไปในอากาศ 4. สวรรค์ชั้น 4 ชื่อ ดุสิต อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นยามา สูงขึ้นไปในอากาศ มีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นยามา 5. สวรรค์ชั้นที่ 5 ชื่อ นิมมานรติ อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นดุสิต สูงขึ้นไปในอากาศ มีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นดุสิต 6. สวรรค์ชั้นที่ 6 ชื่อ ปรนิมมิตวสวัตติ อยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นนิมมานรติ สูงขึ้นไปในอากาศมีขนาดใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรติ พรหมและอรูปพรหมอยู่ถัดจากสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ สูงขึ้นไปอีก มีขนาดใหญ่ขึ้นไปตามลำดับ

ค. โครงสร้างจักรวาลเบื้องล่างเขาสิเนรุ ซึ่งจะเป็นที่อยู่ของสัตว์ฝ่ายทุคติภูมิ โดยใต้เขาสิเนรุจะมีภูเขา 3 ลูก วางแบบ 3 เล้า เรียกว่า เขตริกฏู รองรับเขาสิเนรุอยู่ ตรงกลางภูเขาเป็นอุโมงค์ใหญ่ เป็นที่อยู่ของอสูร ซอกเขาแต่ละลูกซึ่งมีระดับต่ำกว่าที่อยู่ของอสูร จะเป็นที่อยู่ของเปรตและอสุรกาย องค์ประกอบของจักรวาลในแต่ละจักรวาลในพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย (สรกานต์ ศรีทองอ่อน. 2558. น.61) 1. ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ 2. เขาสิเนรุมีความยาว 84.000 โยชน์ ความกว้าง 84.000โยชน์ หยั่งลงในมหาสมุทร 84.000 โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป 84.000 โยชน์ 3. มนุษย์ใน 4 ทวีป คือ ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป และบุพพิเทหทวีป 4. มหาสมุทร 4 แห่ง 5. ท้าวมหาราช 4 ท่าน 6. เทวโลก 6 ชั้น คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรติ และปรนิมมิตวสวัตติ 7. พรหมโลก ได้แก่ รูปภพ 16 ชั้น และอรูปภพ 4 ชั้น และ8. อายาภูมิ 4

การศึกษาวิจัยในเรื่องหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาจะเน้นไปในเรื่องของโครงสร้างและองค์ประกอบของจักรวาลเป็นหลัก ซึ่งทำให้ทราบถึงความจริงของโลกและชีวิตว่า นอกจากตัวเราและสิ่งมีชีวิตอื่นในโลกนี้แล้ว ยังมีสรรพชีวิตอีกมากมายนับไม่ถ้วน ที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ตามภพภูมิต่างๆ ในจักรวาลทั้งหลายอันนับประมาณมิได้ เป็นการอธิบายโลกและจักรวาลในลักษณะที่เป็นกระบวนการทั้งทางกายภาพและจิตภาพ เพื่อให้สื่อให้เห็นถึงกระบวนการเกิดขึ้นของการที่จะนำสัตว์ไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ที่เป็นจักรวาลทางกายภาพ โดยมีจักรวาลทางจิตภาพเป็นเหตุชักนำสัตว์ไป จนกว่าสัตว์จะกำหนดรู้แจ้ง อันเป็นวิมุตติสงสาร คือ กระทำที่สุดแห่งทุกข์เท่านั้นจึงจะหลุดพ้นไปได้ในที่สุด

2.ประวัติ และแนวคิดการสร้างวัดร่องขุน วัดร่องขุน ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ออกแบบและก่อสร้างโดยอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ซึ่งปรารถนาจะสร้างวัดให้เหมือนเมืองสวรรค์ที่มนุษย์สัมผัสได้ โดยท่านได้เริ่มออกแบบและก่อสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จากเดิมวัดมีเนื้อที่ 4 ไร่ 3 งาน 96.3 ตารางวา อาจารย์ท่านได้ซื้อที่ดินเพิ่มและมีผู้บริจาค ปัจจุบันมีเนื้อที่ 70 ไร่ 2 งาน 55.8 ตารางวา เพื่อย้ายวัดร่อง

ขุนให้ดงามอลังการด้วยศิลปะไทยร่วมสมัยที่วิจิตรพิสดาร มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม โดยมีพระครูวิจิตรศิลปอาจารย์ เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ นั้นเกิดจากแรงบันดาลใจที่สำคัญ 3 ประการ คือ

(1) ชาติ ด้วยความรักชาติบ้านเมือง รักบ้านเกิด ท่านจึงมีแนวคิดที่จะสร้างงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ไว้เป็นสมบัติของแผ่นดิน และเป็นที่ประจักษ์ยอมรับของคนทั้งโลก ท่านจึงยอมสละเงินทองและชีวิตเพื่อสร้างงานพุทธศิลป์ระดับโลกให้เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน หมู่บ้าน จังหวัด และประเทศชาติ (เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์. 2558. น.21)

(2) ศาสนา อาจารย์เฉลิมชัยเริ่มต้นศึกษาธรรมะเพียงหวังเพื่อใช้ประกอบในการเขียนภาพ แต่สุดท้ายท่านได้หันมาสนใจศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เป็นเวลากว่ายี่สิบปี จนได้พบสัจธรรมในการดำรงชีวิต ท่านจึงได้ประกาศตนขออุทิศชีวิตนี้ให้แก่พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายชีวิตเพื่อสร้างศาสนสถานของชาวพุทธให้ยิ่งใหญ่ระดับโลกให้ได้ (เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์. 2558. น.41) โดยท่านได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวคิดในการออกแบบและก่อสร้างด้วย

(3) พระมหากษัตริย์ จากการที่อาจารย์เฉลิมชัยได้เคยเข้าเฝ้าฯ ถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 หลายครั้ง ทำให้อาจารย์รักพระองค์ท่านมาก จากการพบเห็นพระอัจฉริยภาพทางศิลปะและพระเมตตาของพระองค์ท่าน จนบังเกิดความตื่นตันและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ จึงปรารถนาที่จะสร้างงานพุทธศิลป์ถวายเป็นงานศิลปะประจำรัชกาลของพระองค์ท่าน เมื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ท่าน ให้เป็นหนึ่งในแปดศิลปินผู้เขียนภาพประกอบบทพระราชนิพนธ์พระมหาชนก จึงได้มีโอกาสดำเนินการถวายงานอย่างใกล้ชิดได้เบื้องพระยุคลบาทอยู่เกือบสองปี จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างวัดร่องขุน (เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์. 2558. น.18)

ทั้งสามแรงบันดาลใจคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่นำความสำเร็จทางโลกมาสู่ชีวิตของท่าน เพราะท่านไม่เคยเปลี่ยนเป้าหมายด้วยความเห็นแก่ตัว แต่จริงใจกับเป้าหมายด้วยการพร้อมที่จะแลกด้วยชีวิต สุดท้ายสิ่งที่ท่านได้ทำไว้สร้างไว้ ก็เพื่อให้เป็นศิลปะสมบัติของพี่น้องประชาชนชาวไทยร่วมชาติทุกคน เพราะท่านปรารถนาอยากเป็นคนดีที่สุดคนหนึ่งของชาติ ที่เกิดมาแล้วได้ทดแทนบุญคุณของชาติ ของแผ่นดินเกิด อย่างเป็นรูปธรรมจับต้องได้ (เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์. 2558. น.43)

3.วิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวิจัยทั้งทางด้านเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1. ผู้ออกแบบและก่อสร้างวัดร่องขุน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2. ผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัดร่องขุน จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มที่ 3. ผู้เชี่ยวชาญทางจักรวาลวิทยา จำนวน 2 คน วิเคราะห์ได้ว่า

อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ผู้ออกแบบและก่อสร้างวัดร่องขุ่น (สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2562) ท่านได้ออกแบบและก่อสร้างงานทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม โดยเน้นไปในเรื่องหลักธรรม และหลักจักรวาลในพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ ท่านกล่าวว่าแนวคิดในการสร้างวัดร่องขุ่นหลักที่สำคัญที่สุดคือ ความต้องการในการปฏิวัติรูปแบบของศิลปะไทยมาสู่ความเป็นศิลปะร่วมสมัย นั่นคือ ปฏิวัติการก่อสร้างศาสนสถานของพุทธศาสนาทั้งหมดทั้งที่มีอยู่ในประเทศไทยหรือที่อื่นๆ ก็ตาม โดยต้องการที่จะสร้างศาสนสถานให้มีความแปลกใหม่และไม่ลอกเลียนงานศิลปะของผู้ใด ดังนั้นวัดร่องขุ่นจึงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด คือการใช้สีขาวในการออกแบบสิ่งก่อสร้างในเขตพุทธาวาส เพราะสีขาวนั้น หมายถึง พระบริสุทธิ์คุณของพระพุทธเจ้า การใช้กระจกประดับในงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรม กระจกที่ใช้ประดับ หมายถึง พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า และการออกแบบลวดลายของงานพุทธศิลป์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างโดดเด่น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่นกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ทำให้ทราบได้ว่า แนวคิดการสร้างวัดร่องขุ่นมีความสัมพันธ์กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องไตรภูมิ หรือ 31 ภูมิ อันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกทั้งหลายที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ได้แก่ (1.) กามโลก โลกของหมู่สัตว์ผู้เกี่ยวข้ออยู่ในกาม ได้แก่ อายาภูมิ 4 มนุษยภูมิ 1 และเทวภูมิ 6 ชั้น (2.) รูปโลก โลกของหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงรูปฌาน ได้แก่ รูปพรหม 16 ชั้น (3.) อรูปโลก โลกของหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงอรูปฌาน ได้แก่ อรูปพรหม 4 ชั้น นอกจากนั้นงานด้านสถาปัตยกรรมของวัดร่องขุ่นยังมีการสื่อถึง เขาสิเนรุ และสี่ทันดรมหาสมุทร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจักรวาลในแต่ละจักรวาลในพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยสามารถเปรียบเทียบการสร้างวัดร่องขุ่นที่มีความสัมพันธ์กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา และแสดงภาพเพื่อให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้ดังต่อไปนี้ 1.อายาภูมิ 4 ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานสร้างเป็นขุมนรกมีประติมากรรมรูปมือชูขึ้นมา อยู่ตรงใต้สะพานครึ่งวงกลมเล็กซึ่งเป็นทางเดินเริ่มแรกที่จะเข้าเยี่ยมชมอุโบสถวัดของร่องขุ่น 2.มนุษย์ภูมิ 1 ใช้สะพานครึ่งวงกลมเล็ก ซึ่งหมายถึงโลกมนุษย์ 3.เทวภูมิ 6 หรือ สวรรค์ 6 ชั้น อันเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าเทวดา ได้แก่ ชั้นจาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี โดยจะแทนด้วยประติมากรรมคล้ายปราสาทตั้งวางเรียงลดหลั่นกัน อยู่ในสระน้ำตรงใต้กึ่งกลางสะพาน ซึ่งสะพานนี้หมายถึงสะพานข้ามวัฏสงสาร 4.เขาสิเนรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล อยู่ตรงบริเวณกึ่งกลางของสะพานข้ามสระน้ำ แทนด้วยประติมากรรมรูปเทพพนม 5.สี่ทันดรมหาสมุทร แทนด้วยการสร้างสระน้ำอยู่ตรงใต้กึ่งกลางสะพาน (6.) รูปภูมิ 16 อันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม 16 ชั้น แทนด้วยประติมากรรมดอกบัวทิพย์ หรือดอกบัวทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ประดับอยู่โดยรอบของบริเวณอุโบสถ มีจำนวนทั้งหมด 16 ดอก และ (7.) อรูปภูมิ 4 อันเป็นที่อยู่ของอรูปพรหม 4 ชั้น แทนด้วยบานประตูของอุโบสถทั้ง 4 ด้าน นอกจากนั้นยังมีการสร้างประติมากรรมเป็นขุมดอกบัวทิพย์ขนาดใหญ่ มีพระสาวกอยู่ตรงกลางของดอกบัวทิพย์ขนาดใหญ่ทั้งหมด 4 ดอก โดยตั้งอยู่บริเวณรอบอุโบสถทั้ง 4 ทิศ ซึ่งหมายถึง ขุมพระอริยเจ้า 4 พระองค์ คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ หมายถึง พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบจนสามารถบรรลุธรรมในขั้นต่าง ๆ ได้ และกำลังก้าวข้ามสังสารวัฏ คือผู้ที่ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน 31 ภูมิ อีกต่อไป

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพแสดงขุนนรก มีประติมากรรมรูปมือชูขึ้นมา อยู่ตรงใต้สะพานโค้งวงกลมเล็ก หมายถึงอบายภูมิ 4

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพบริเวณด้านหน้าอุโบสถวัดร่องขุน สะพานครึ่งวงกลมเล็กหมายถึงโลกมนุษย์ ส่วนสะพาน หมายถึง สะพานข้ามวิญญูสงสารเพื่อมุ่งสู่แดนพุทธภูมิ

ภาพบริเวณสระน้ำ ตรงใต้กึ่งกลางสะพาน ซึ่งหมายถึงสี่ทนต์มหาสมุทร อันเป็นที่อยู่อาศัยของเทวดาทั้ง 6 ชั้น ส่วนด้านบนตรงกึ่งกลางสะพาน เป็นประติมากรรมรูปเทพพนม หมายถึงเขาสิเนรุ

ภาพบริเวณโดยรอบของบริเวณอุโบสถ ซึ่งแทนด้วยประติมากรรมดอกบัวทิพย์ ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ จำนวน 16 ดอก หมายถึง รูปพรหม 16 ชั้น ส่วนบานประตูของอุโบสถทั้ง 4 ด้าน หมายถึง อรูปพรหม 4 ชั้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ทำให้เราได้ทราบถึงหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา โดยมีแนวคิดสำคัญที่ใช้อธิบายโครงสร้างทางจิตวิญญาณของมนุษย์ ด้วยการสร้างจินตภาพที่แสดงธรรมชาติฝ่ายนามธรรม โดยเทียบเคียงให้สอดคล้องกับธรรมชาติทางรูปธรรมจากโลกทัศน์ของคนในสมัยโบราณ ทั้งนี้จักรวาลในคติความเชื่อของชาวพุทธหมายถึง ปริณพทลแห่งภพภูมิทั้ง 3 หรือไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรูปภูมิ หรือแบ่งเป็น 31 ภพภูมิ ซึ่งเป็นการแสดงสถานะชีวิตของสรรพสัตว์ รวมทั้งรูปพรรณสัณฐานและองค์ประกอบของโลกจักรวาลทางกายภาพ ทำให้ได้ทราบถึงประวัติ และแนวคิดในการสร้างวัดร่องขุน โดยแนวคิดในการสร้างวัดร่องขุนของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ นั้นเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่สำคัญ 3 ประการ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้งสามแรงบันดาลใจทำให้ท่านเกิดความเพียรในการวัดร่องขุน เพื่อให้เป็นสุดยอดพุทธศิลป์ในระดับโลก และยังทำให้ทราบว่า แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในเรื่องไตรภูมิ หรือ 31 ภพภูมิ อันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกทั้งหลาย คือ (1) กามภูมิ 11 ได้แก่ อายตน์ภูมิ 4 มนุษย์ภูมิ 1 เทวภูมิ 6 (2) รูปภูมิ 16

และ (3) อรูปภูมิ 4 นอกจากนั้นยังมีส่วนสัมพันธ์กันในเรื่อง เขาสิเนรุและสี่ทันทรมหาสมุทร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา

สรุป

แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในเรื่องของไตรภูมิ หรือ 31 ภพภูมิ อันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกทั้งหลาย ได้แก่ กามภูมิ 11 คือ อบายภูมิ 4 มนุษย์ภูมิ 1 เทวภูมิ 6 . รูปภูมิ 16 อันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม 16 ชั้น และอรูปภูมิ 4 อันเป็นที่อยู่ของ อรูปพรหม 4 ชั้น นอกจากนั้นยังมีการสร้างประติมากรรม เพื่อสื่อถึงพระอริยเจ้า 4 พระองค์ คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ซึ่งหมายถึงพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้กำลังก้าวข้ามสังสารวัฏ คือผู้ที่ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน 31 ภพภูมิ อีกต่อไป และนอกจากนั้นยังมีส่วนสัมพันธ์กันในเรื่อง เขาสิเนรุและสี่ทันทรมหาสมุทร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาอีกด้วย นอกจากเป็นไปตามหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้สร้างยังได้สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ที่มาเข้าชมและสักการะพระพุทธรูป ได้เข้าถึงหลักพุทธธรรมได้อย่างแท้จริง มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งผู้สร้างได้สอดแทรกหลักธรรมในเชิงสัญลักษณ์ในการก่อสร้าง เช่น ผ่านขุมนรก หมายถึง การผ่านความทุกข์มุ่งสู่แดนพุทธภูมิ ระหว่างทางยังสอดแทรกสัญลักษณ์ให้ผู้เข้าชมได้ตระหนักในการทำความดีเพื่อให้หลุดพ้น เช่น อสุร มัจจุราช เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา จนทำให้ได้ทราบถึงหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา ประวัติและแนวคิดการสร้างวัดร่องขุน และได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนกับหลักจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. วัดร่องขุนควรจะทำหนังสือที่อธิบายเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของงานพุทธศิลป์ ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม กับหลักจักรวาลวิทยาและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทั้งฉบับภาษาไทย และฉบับภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมนอกจากได้เกิดความประทับใจแล้ว ยังเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักจักรวาลวิทยา และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย

2. ควรจะทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดการสร้างวัดร่องขุนเปรียบเทียบกับแนวคิดจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนากับแนวคิดจักรวาลวิทยาในคัมภีร์ต่างๆ ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น คัมภีร์พระเวท อุปนิษัต มหาภารตะ และปุราณะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพัฒนาการของแนวคิดแต่ละยุคสมัย และจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในจักรวาลวิทยาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

References

- พระสิริมังคลาจารย์.(2548). **จกกวาฬที่ปณี**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย.(2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์.(2548) **ผมवादชีวิตผม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์.(2558) **แรงบันดาลใจในการสร้างวัดร่องขุน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์.(2549) **สร้างพุทธศิลป์เพื่อแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรุตม์ บุญศรีตัน.(2556). **พุทธอภิปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร).(2550). **พุทธจักรวาลวิทยา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรกานต์ ศรีทองอ่อน.(2558). **พุทธจักรวาล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สรกานต์ ศรีทองอ่อน.(2555). **จักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา: มิตติวิทยาศาสตร์ใหม่**. ศาสตราจารย์ดร.บัณฑิตสาขาพระพุทธศาสนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.